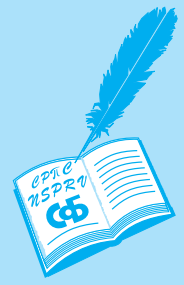

INFORMATOR

NSPRV-CPTE

BESPLATAN
PRIMERAK

sindiso@sbb.rs
www.nsprv.org
www.srpss.org.rs

NEZAVISNI SINDIKAT PROSVETNIH RADNIKA VOJVODINE • GODINA 5 • MAJ 2011 • BROJ 48(12)

ZAVRSHENA JAVNA RASPRAVA O ZAKONU O OBRAZOVANJU ODRASLIH

Zakon o obrazovanju odraslih trebalo bi konačno da uredi sistem neformalnog obrazovanja u Srbiji, doprinese smanjeњу nezaposlenosti i poboljšaњу loše obrazovne strukture stanovništva, rečeno je 9. maja na završnoj javnoj raspravi o Naцrtu zakona o obrazovanju odraslih. Pomoћnik ministra просвете за средње образовање Богољуб Лазаревић рекао је су подаци о броју академски образованих грађана у нашој земљи још увек поражавајући и да свега седам одсто грађана има високо образовање, а око 11 одсто више или високо, док између милион и 1,5 милио-

на становника Србије нема завршену основ-

ну школу. „Приликом формулисања нацрта овог закона размишљали смо из перспективе

одраслог човека који би имао жељу да се запосли када би стекао образовање и одређене компетенције, али за краће време, а то не дозвољава формални систем ни основног ни средњег образовања“ рекао је Лазаревић. Он је додао да је намера предлагача да закон буде развојни и да омогући флексибилан систем образовања одраслих који ће давати квалитет и омогућити корисницима да кроз стицање образовања стекну и одговарајуће квалификације. Закон о образовању одраслих требало би да се нађе у скупштинској процедури у јуну.

ПОЧЕТАК КРАЈА СИНДИКАТА

„По мојој оцени, последњи штрајк просветара и других јавних служби, је почетак краја не само синдиката у образовању, већ синдиката у јавном сектору, као остатку синдикалног покрета у Србији“ сматра др Дубравка Стајић виши научни сарадник Института за политичке студије. „Сиромаштво друштва и депопулација исказаће се кроз непосредне и посредне последице, а штрајк ће бити само повод њиховог испољавања“ „Следи“ тврди др Стајић „1) затварање сеоских школа, 2) смањење броја ученика, самим тим смањење и потребе за учитељима и професорима, 3) Продужени штрајк довео је до некавалитетног савладавања наставног градива. То ће ујединити отпор ученика, њихових родитеља, школских савета и локалних органа власти против запослених у образовању. Сав одијум негативног става јавности паšше на терет штрајкача, представљених као повлашћене групе запослених наспрот запосленима у приватном сектору који не могу да помисле на ово средство заштите својих права – чека их моментални отказ, а маса незапослених је спремна да заузме њихово радно место. 4) Медији нису позитивно оценили штрајк, тако да је у условима растуће незапослености и сиромаштва, најшире јавно мњење створило негативан став према штрајку. То је огромна разлика у односу на деведесете године, када је свест родитеља и професора била уједињена у заједничком циљу - ради дефинисања нове школе која образује кадрове за тржишну привреду, а у тој борби и ученици су створили своја удружења. Недовољна реформисаност образовања такође није питање које се може решити путем штрајка, то је перманентни процес. 5) штрајк ће бити изговор за доношење новог ригорознијег закона о штрајку, који ће драстично ограничити услове за ступање запослених у штрајк, посебно у јавном сектору“ тврди она. Ова размишљања научног радника који већ дуго прати синдикални покрет и проблем социјалног дијалога, др Стајић завршава закључком „да лоше вођење штрајка дугорочно води ка повећању репресије над синдикалним организацијама, па и пријатељима синдикалног покрета у Србији“.

СЕКРЕТАРИЈАТ ПРЕКРШИО УСТАВ

Војвођански Секретаријат за образовање обезбедио је страном приватној фирми „WDW soft“ да уређује (и контролише) школску базу података. Та фирма преузела је обавезу да родитељима путем СМС-а пружа информације о ученицима и - све то наплаћује. Повереник за информације Родољуб Шабић донео је решење којим је забранио даљу обраду података у овој тзв. Централизованој школској бази података. Он је наложио Секретаријату и фирми „WDW soft“ да одмах затворе све приступе бази података из локалних и спољних мрежа и да бришу из наведене базе података податке о личности за преко 200.000 лица - ученика, родитеља, наставног и ваннаставног особља. Споруно је то што је школска база података, за коју повереник каже да је од националног значаја, дата под пуну административну контролу приватној фирми (питање је под којим конкурсним и другим условима), и у значајној мери стављена у функцију реализације њених комерцијалних интереса.

У бази података од 200.271 лица налазе се информације о 75.000 ученика и 93.000 родитеља. Примера ради, нека сваки од уписаних родитеља макар једном недељно пусти СМС да види оцене свог детета, то је 372.000 СМС порука месечно. Уколико ова порука кошта минимално - око три динара, колико иначе коштају обичне поруке, најмања зарада може бити милион и 116 хиљада динара месечно. А прича се и да је било покушаја да се од сваког родитеља узме по 600 динара за унос у ову базу података...

Покрајински секретар за образовање Андор Дели каже да је реч о тест-пројекту и да подацима имају приступ инспектори и одређени круг људи из министарства. У питању је прављење базе података о оценама ученика, попут е-дневника, које је имало за циљ да родитељи могу да се обавештавају о њиховом успеху. И он, а и Бојан Пајтић са којим је Родољуб Шабић претходно разговарао, понављају да треба предузети све што је потребно да би се обезбедило поштовање закона, и да ће налог повереника свакако бити испуњен.

(Насиљавак на сџр. 9)

У овом броју можете још читати:

СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ УЧИТЕЉА У XIX ВЕКУ	стр. 2
МИНИСТАРСТВО ПРОТИВ ПКУ	стр. 3
ПРВИ МАЈ БЕЗ МАСОВНИХ РАДНИЧКИХ МАНИФЕСТАЦИЈА	стр. 4
НЕДЕЉА АКЦИЈЕ ОКОНЧАНА ПОДЕЛОМ ПРИЗНАЊА	стр. 5
КОНКУРС НСПРВ „ВЕЛИКА ПРИЧА“	стр. 6
ШКОЛЕ КРШЕ ЗАКОН О ЗАШТИТИ ЛИЧНИХ ПОДАТАКА	стр. 8
МИНИМАЛАЦ 17.952 ДИНАРА	стр. 9
ИЗБОР ДИРЕКТОРА ШКОЛЕ	стр. 11
МАЊЕ ОБРАЗОВАНИ КРАЈЕ ЖИВЕ	стр. 12
ДЕЦИ ПРЕТИ ЕПИДЕМИЈА ГОЈАЗНОСТИ	стр. 12

STRUČNO USAVRŠAVANJE I NAPREDOVANJE U SLUŽBI UČITELJA U XIX VEKU

- Usavršavanje i napredovanje privilegija učitelja samo u Beogradu i Kragujevcu
- Prelazak u sveštenučku, činovničku i druge (bolje plaćene) službe • Zbog male plate učitelji obavljali i dopunske poslove • Ostavio učiteljsku službu da bi se bavio pečenjem cigle

Sposobnost učitelja nije zavisila samo od njihovog obrazovanja i od mesta i uslova u kojima su radili. Za stručno usavršavanje i napredovanje u službi imali su uslova samo gradski i varoški učitelji, najviše u Beogradu i Kragujevcu. Oni su tamo mogli da koriste stranu i domaću literaturu, novine u čitaonicama, ili da se doškolavaju u polugimnazijama, gimnaziji i Liceju. Među naprednim učiteljima bio je i Đorđe Ugodić, koji se služio 1. IX 1850. Vukovim pravopisom i pre nego što je on zvanično uveden (1868).

Mali broj prečanskih učitelja nastavio je školovanje u Srbiji jer su u Austriji škole bile mnogo kvalitetnije. Vasilije Bajić, rodom iz Futoga, završio je beogradsku gimnaziju i Bogosloviju, Svetozar Desimirović kragujevačku gimnaziju, a Bogosloviju u Beogradu završili su, takođe, karlovačanin Isak Georgijević i rumljanin Stefan Matić. Pančevac Đorđe Berisavljević je, pre službovanja u Srbiji, završio beogradski licej. Nije za-beležen slučaj da se neki učitelj vratio na doškolavanje u Austriju.

Pored neposrednog zapošljavanja srpskih profesora iz Austrije, manji broj učitelja je stekao profesorsko zvanje i odlazio u polugimnazije i gimnazije. Ovi drugi su napredovali u struci po preporuci sreskih i okružnih vlasti ili glavnih upravitelja osnovnih škola. Na primer, načelstvo Trnjanskog sreza (čaćanski okrug) ocenilo je da čaćanski učitelj Stefan Mirosavljević „ima sposobnost za profesora polugimnazije“ (kondukt lista od 04. marta 1859. god).

Na spiskau prečanskih učitelja koji su napredovali u svojoj struci našli su se i: Abžić Vasilije (Polugimnazija Negotin od 16. IX 1847.), Berisavljević Đorđe (Polugimnazija Negotin od 10. IX 1853), Valjevac Mihailo (Gimnazija Beograd 9. IX 1840.), Gašparović Avram (Vojna akademija Požarevac od 1837-1838), Đukić Pavle (Polugimnazija Užice od 10. IX 1840, Polugimnazija Čačak od VIII 1842 i Polugimnazija Negotin od 1847.), Ilić Jovan (Polugimnazija Negotin od 1. IX 1850), Iskrić Arkadije (kancelarista Popečiteljstva prosvete od 20. IV 1854), Janković Pavle (Polugimnazija Šabac od 11. XII 1842.), Kerečki Živojin (Polugimnazija Čačak od VIII 1837), Maksimović Stefan (Polugimnazija Kragujevac od VI-X 1838.), Marinković Kosta (Polugimnazija Šabac od 1854.), Milovuk Tatomir (Polugimnazija Kragujevac od 25. X 1838.), Nikolić Petar (Gimnazija Kragujevac od 1839), Oblučarević Isak (Polugimnazija Negotin od IX 1839.), Obradović Adam (Polugimnazija Kragujevac od 3. X 1840.), Pantelić Mihailo (Polugimnazija Negotin 1851. godine, vraćen u učiteljsko zvanje), Protić Dimitrije (Polugimnazije Kragujevac od 16. X 1852.), Radivojević Pavle (Polugimnazija Šabac od 1848.) Tucaković Jovan (Polugimnazija Čačak IX 1838, privremeni direktor osnovnih škola od 1839.)

Četiri učitelja su vraćena u učiteljsku službu. Prvo je vraćen Stefan Maksimović u kragujevačku osnovnu školu – pošto je samo pet meseci radio u kragujevačkoj gimnaziji. Mihailo Valjevac je posle tri godine napustio beogradsku gimnaziju pošto se propio, a Živojin Kerečki i Vasilije Abžić vraćeni su učiteljstvu pošto su ukinute njihove polugimnazije.

Pored navedenih učitelja, četiri učena dvorska učitelja predavala su u gimnazijama i na Liceju: Ban Matija, od 1850. profesor francuskog jezika na Liceju, Isailović Dimitrije, od 1833. profesor Više škole, pa kragujevačke gimnazije; od 1841. direktor osnovnih škola, od 1845. nadzornik gimnazija, 1848-1853. načelnik u Popečiteljstvu prosvete, Nikolić Atanasije, od 1839. rektor Liceja i profesor matematike i ekonomije i Teodorović Atanasije, 1832. direktor svih učilišta u Beogradu i profesor beogradske gimnazije.

Većina učitelja u Srbiji tražila je premeštaj u bolje plaćene službe: sveštenučku, pisarsku ili neku činovničku. Sačuvane su njihove mnogobrojne molbe, koje su se, uglavnom, završavale neuspehom. Veliki broj prečanskih bogoslova uspeo je da dobije slobodnu ili željenu parohiju, većinom pre izlaska prvih generacija iz Bogoslovije u Beogradu.

Sačuvani istorijski izvori pružaju podatke o austrijskim učiteljima koji su primili sveštenučki čin. Joakim Vujić 1826. godine u svojim Putešestvijama po Srbiji

Dimitrije Isailović

opisuje bivšeg učitelja Pavla Ugričića kao smederevskog protu. Pavle je u tom gradu i završio svoj životni put (26. marta 1837).

Novoosnovana Beogradska mitropolija (1830) privlačila je mnogobrojne učitelje za sveštenučki poziv. Među odbijenima bio je i Đorđe Jeftimijević, kruševački učitelj, koji je mitropolita Petra Jovanovića bezuspešno molio za arhijerijski blagoslov (15. novembar 1836). Milovuk Tatomir, bogoslov i, ranije, učitelj u Srbiji, kao bešenovački učitelj molio je 1. jula 1849. godine patrijarha Josifa Rajačića za postavljanje u jednoj slobodnoj parohiji (Bešenovo, Dobanovci ili Vojka).

Tako su za sveštenike rukopoloženi učitelji: Bogičević Simeon (Bogatić 1839), Isaković Dimitrije (Majdanpek 1855), Nikolić Đorđe (Garaši 1823), Nikolić Todor (Naupare 1855), Popović Gavriilo (Arlje 1849), Popović Mihailo (Beograd 1841), Popović Sava (Lešnica 1839), Ugričić Agapije (Smederevo 1839), a Ugričić Pavle (Smederevo pre 1826).

Začudujući je talo mali broj zaposlenih prečanskih učitelja pošto su mnogi učiteljivali kao bogoslovi. Tako je bilo jer su prednost imali domaći bogoslovi,

školorani u beogradskoj Bogosloviji.

Mali broj učitelja prelazio je i na pisarske ili činovničke poslove. Među onima koji su uspeali bio je i užički učitelj Milutin Budimirović, uglavnom zbog izuzetno lepog i čitkog rukopisa. Prelazak u službu telegrafiste bila je jedna vrsta nagrade za drugog užičkog učitelja, Spiridona Popovića, pošto je to bio lakši i bolje plaćen posao. Na osnovu mnogobrojnih molbi, još 1841. godine sačinjen je spisak lica koja su tražila praktikantsku službu. Međutim, taj spisak se retko poštvovao jer su za dobijanje novog posla odlučujući bili mnogi razlozi, ponajviše rodbinske i prijateljske veze.

Može se zaključiti da je veoma mali broj prečanskih učitelja prelazio na unosnije poslove – pisarske ili činovničke. Tu su prednost prilikom zapošljavanja imali Srbijanci, rodbinski i prijateljski povezani s lokalnim vlastima.

Neki učitelji su zbog male plate obavljali i neki dopunski posao. Tako je npr. učitelj Babić Toma od 6. VI 1840. radio i kao praktikant Podrinskog okruga, Balugđić Jovan 1856. kao praktikant Upraviteljstva varoši Beograda, Bogojević Stefan (VI 1821.) kao pisar požarevačkog suda, Budimirović Milutin (1836.) kao sekretar Rujanskog sreza (Užički okrug), Živojinović Mojselj (3. VIII 1844.) kao pisar Homoljskog sreza (Požarevački okrug) i 1847. kao pisar okružnog požarevačkog načelstva, Zorić Sima kao kapetanski pisar u Kruševcu, Iskrić Arkadije od 20. IV 1854. kao kancelarista Popečiteljstva prosvete i od VII 1854. kao blagajnik Državne štamparije u Beogradu, Kanački Manojlo 1858. kao poštar u Smederevu, Marinović Petar od 27. XI 1850. kao praktikant načelstva Užičkog okruga, Mladenović Nikola praktikant suda Požarevačkog okruga, Nešković Jovan 1857. kao pisar kotarijata Sent Janoš (Austrija), Popović Jovan advokat u Beogradu, a Popović Spiridon 1860. i kao telegrafista u Užicu

Prvi miloševački učitelj, zapamćen pod imenom Bata, Banačanin, bio je dobar abadžija (krojač suknene odeće). Pre dolaska u Požarevac (1840) Stefan Kanački se, pored učiteljstva, bavio i prodajom soli. U Beogradu je držao jednu malu solanu.

Aksentije Popović, rodom iz sremskih Šašinaca, pošto nije dobio učiteljski posao u Badovincima (1843), nastanio se u Šapcu, gde se bavio obućarskim zanatom.

U septembru 1838. godine knez Miloš je dozvolio učitelju Đorđu Evgenijeviću da advokatiše, odnosno da piše molbe i tužbe ljudima koji su se žalili na činovnike.

Grk Toma Solar ostavio je učiteljsku službu da bi se bavio pečenjem cigle (1834). On je uz molbu knezu Milošu priložio „Opisanje šta je potrebno za pečenje cigala i ćeramida pljosnati“.

Kao primedba u kondukt listi uz ime Nikole Jovanovića, moravičkog učitelja (Kačer), zapisano je da on drži dućan i učiteljuje uzgredno.

Postoje i drugi primeri dopunskog rada učitelja, naročito kada je reč o advokatisanju i bavljenju sveštenučkom službom. Međutim, sigurno je da su te dopunske delatnosti štetile i onako lošoj nastavi.

Atanasije Nikolić

ВОЖЊА У ЛЕРУ

Анекс као света водица – нит' помаже, нит' штети!

Након што су двоипомесечни штрајкови просветара окончани и то чак са два уговора – Протоколом од 04. фебруара и Споразумом од 01. априла, у жељи да Влада јавности прикаже своје одређење за социјални дијалог, социјални дијалог се наставља колективним преговорима и на гранском и на националном нивоу. Резултат тих јалових преговора су споразуми који ништа ни ново, ни боље и не доносе, а што је лако видљиво ако погледамо Социјални споразум који су закључили СССС, УГС „Независност“, УПС и Влада Републике Србије, или (прошле недеље закључен) Анекс Споразума синдиката у просвети и Владе Републике Србије. Стога испада да су просветари штрајковали само да би им умањене зараде биле враћене кад надокнаде пропуштено градиво, при чему се пренебрегава чињеница да није било наставка штрајка (након 7. фебруара) не би било ни умањења, а ни надокнада, а други јавни посленици да би се оживео мртви Социјално-економски савет и да би Влада пред страном јавношћу испунила обавезу о социјалном дијалогу. То што из тог Споразума – пакта, радници неће имати никакву корист никога и не брине – учесници социјалног дијалога, иако одавно нерепрезентативни имаће пристојне апанаже и јавност ће и даље замајавати доношењем споразума/уговора/протокола/... који никога и ни на шта не обавезују, тим пре што у СЕС-у не сеуделују релевантни послодавци који имају дијаметрално супротан став од њихових колега из УПС или синдиката ван „репрезентативних“ централа. Што се пак тиче синдиката и учесника и неучесника дијалога, њих нико већ одавно ни не узима за озбиљно, јер како другачије протумачити поступак министра и премијера који и нису били на потписивању Анекса Споразума, већ су потписницима поручили да потпишу на невиђено. Нажалост, они су то и учинили. О томе колико је Анексом испуњен захтев да ће тим документом „прецизно бити

дефинисана повећања примања запослених у просвети“, кад ће бити исплаћене јубиларне награде и отпремнине у Анексу нема ни слова, уосталом уверите се и сами:

„На основу ијојинисаној Споразума од 01.04.2011. године Влада Републике Србије и ијредсијавници штри рејпрезентативна синдикајиа ијросветјиних радника, дана 06.05.2011. године, закључили су следећи:

АНЕКС I

1. Зараде зајослених у ијросветјини биће ијповећане за 5,5% ијочев од зараде за ијајрил 2011.године која ће се ијислајишши у мају 2011. године у складу са Законом о буџетском сисјемем.

2. У јуну 2011. године насјтавиће се разјовори о свим бијиним ијишјањима везаним за образовање, а која су сасјавни гео већ ијојишисаних докуменјиа“.

Овај празни папир потписали су председници УСПРС, ГСПРС „Независност“ и СрпС у име синдиката, а у име Владе премијер и министар финансија и министар просвете и науке.

И док у јавности Влада и министар изнесе наводно одређење за социјални дијалог, сведочи смо да је тај јалови дијалог постао сам себи смисао који само служи у сврху синдикалног и политичког маркетинга „социјално одговорне“ владе и килавих синдиката, при чему ће се радници провести „као бос по трњу“. Забава милиона наставља се, наводно, изменом легислативе, и то оних закона на којима се мастило на хартији није ни осушило, а већ су зрели за измене и допуне.

ијроф. Хајци Здравко М. Ковач
јенерални секретјар НСПРВ и СрјС

ЏАБА СМО КРЕЧИЛИ

Министарство финансија против ПКУ

Преговори око измена и допуна Посебног колективног уговора за основне и средње школе и домове ученика, који су отпочели 28.02.2011. коначно су завршени у четвртак 12.05.2011. али није извесно да ће доћи и до потписивања ПКУ, иако је ПКУ више пута прошао усклађивање и наводно је усклађен и прихваћен од свих учесника у преговорима. Како ствари стоје према тренутном расположењу до потписивања ПКУ неће ни доћи, пошто коначном верзијом Измена и допуна ПКУ није задовољна ни једна страна – ни синдикати, а ни Министарство просвете, а каква ће реакција синдиката бити након што се Министарство финансија изјаснило (дописом бр. 112-01-00071/2011-06 од 04.05.2011.год. који можете преузети са сајта) и одбило да прихвати готово све што су на једвите јаде усагласили синдикати и Министарство просвете, а Министарство рада прихватило као могуће, остаје да се види и све више указује на могућност да је све ово још један залудан посао.

На тај начин остаје дилема да ли је било боље да се ништа не мења или да су се промениле две-три суштински најважније ствари, за шта се, уосталом, залагао и наш Синдикат (преконормни рад и критеријуми за вишкове), а не да се ишло у ширину, при чему су се изгубили приоритети, а због чега, уколико у ПКУ не буду поправљене ове две ствари, опет ћемо у наредну школску годину ући са истим оним тензијама, као што је то било 01. септембра 2010. године, уместо да те неспоразуме предупредимо изменама ПКУ, а потом, већ на јесен, кренемо у рад око потпуно новог ПКУ, тим пре што сада важећи истиче 21. фебруара 2012. и да буде још горе, што је ових дана (17.05.о.г.) истекао и Општи колективни уговор.

Елем, Министарство финансија (државни секретар овог Министарства Вук Ђоковић) је одговорило Министарству просвете и науке и дало, по њима валидно мишљење о предложеним изменама и допунама ПКУ и што је, по синдикате најнеповољније, одбило, између осталог, измену члана 22. у којој су синдикати предложили, а Министарство просвете се сагласило одредбу о преконормном раду и плаћању преконормног рада, што је, уосталом, био један

од круцијалних захтева свих синдиката, тим пре што је ова школска година у готово свим школским управама прошла на начин да овај рад, у правилу, није био плаћен.

Министарство финансија очекивано је одбило неке захтеве који су и иначе били у домену лепих жеља, а не реалних захтева, попут оних о износу накнаде за време боловања, односно одсуства са рада због привремене спречености за рад, начина уређивања трудничког боловања, јубиларних награда..., али и потпуно

неочекивано одбило одредбе о изради завршног рачуна и уплатама обустава (кредита, осигурања и слично), иако су ове одредбе биле раније саставни део Општег колективног уговора и Закона.

На овај начин Министарство финансија је развјело било какав оптимизам да ће доћи до поправљања ПКУ, пошто је, уз све ово, на крају дописа навело да ће „по достављању коначне верзије Предлога о измени и допуни ПКУ за послане у ОШ и СШ и домовима ученика, Министарство финансија дати коначно мишљење“, чиме је себи узело за право да, уколико на данашњим преговорима нешто и промакне Министарству просвете, они то могу (накнадно) у корену сасећи.

Стога и ови преговори просветара све више личе на оне око преговора при закључивању Социјалног (социјално-економског) споразума синдикалних централа, Владе и послодавца, односно Споразума постигнутог непосредно пре доношења Закона о ПИО или/и оних приликом закључивања Споразума три просветна синдиката и Владе Републике Србије и закључивања Анекса Споразума три просветна синдиката, где је постојао само привидан дијалог, а не и суштински. О резултатима тих споразума ни помена, јер их није ни било, а епигол би могао бити да ће, након што ће за непуно недељу дана остати без ОКУ, радници у просвети за непуних пола године остати и без ПКУ, па ће самим тиме једини извор њихових права убудуће бити Закон.

Са нашег сајта можете преузети и коначну верзију Измена и допуна ПКУ и поменуто мишљење Министарства финансија.

ијроф. Хајци Здравко М. Ковач
јенерални секретјар СрјС

RADNIČKI VELIKDAN OVE GODINE BEZ MASOVNIH RADNIČKIH MANIFESTACIJA

Kako su u praskozorje Prvog maja – Međunarodnog praznika rada i najavili lideri sindikata učesnika Socijalno-ekonomskog saveta, ove godine nije bilo masovnijih radničkih manifestacija, ni ovih, navodno reprezentativnih, a ni onih drugih sindikalnih centrala, čiji predstavnici ne sede u reanimiranom republičkom SES-u. Izostali su, doduše, i masovniji i tradicionalni radničko-narodni prvomajski uranci zbog kiše i hladnog vremena premerenijeg jeseni nego proleću koje je rasteralo i najuopornije izletnike.

Ipak beležimo i prvomajski protest u centru Beograda koji su organizovala tri sindikata: Novi sindikat zdravstva, Udruženi sindikati Srbije „Sloga” i Policijski sindikat Srbije. Sa tog skupa kojem je prisustvovalo oko 200-300 ljudi poručeno je da zbog katastrofalne ekonomske situacije Srbiju očekuje talas nezadovoljstva i štrajkova. Protest koji je trajao oko sat i po počeo je polaganjem venaca na Trgu

Orbović: Nema razloga za slavlje

Predsednik SSSS Ljubisav Orbović rekao je da „radnici u Srbiji ne slave ovaj praznik zato što imaju razloga, već što ga tradicionalno tako slave. Nema nikakvih razloga za slavlje”, rekao je Orbović, čija sindikalna organizacija ove godine nije organizovala nikakva okupljanja ili proteste. On je mišljenja da ne postoji niko u Srbiji kome treba ukazivati na težak položaj radnika, već da svi faktori u društvu treba da krenu u rešavanje nagomilanih problema.

Dimitriju Tucovića, a nakon protestne šetnje završen je kod Terazijske česme. Uz sindikalna obeležja, okupljeni su nosili i transparente: „Ni Tadić ni Nikolić - za antikapitalistički pokret”, „Dosta” i uzvikivali „Revolucija, jedina solucija”.

Na drugoj strani učesnici socijalnog dijaloga na republičkom nivou (SSSS i UGS „Nezavisnost”) zadovoljili su se time što su uoči 01. maja, Međunarodnog praznika rada potpisali sa nereprezentativnom Unijom poslodavaca Srbije i Vladom Republike Srbije Socijalni pakt („Socijalno-ekonomski (ma šta god to značilo) sporazum”), a u jutarnjem programu javnog servisa rezignirano konstatovali da su tradicionalni prvomajski teferiči pobedili želju da radnici organizovano i u duhu univerzalne radničke solidarnosti iskažu nezadovoljstvo stanjem u svetu rada i odnosima između sveta rada i sveta kapitala. Na taj način lideri dva sindikata samo su pokazali da su od poslodavaca i vlasti jedino gori sindikati, kao što su uo-

Veselinović: Sindikati rade protiv interesa radnika

„Iako su u Srbiji problemi danas mnogo veći nego bilo gde u Evropi sindikalna Srbija čuti, potpisuje neke paktove i opet radi protiv interesa radnika Srbije, ali dok je sindikata kao što su ova tri, naš glas će se daleko čuti i zato smo mi danas poslednji bastion odbrane srpskog sindikalizma i ponosno stojimo rame uz rame sa našom sindikalnom braćom iz Evrope i sveta koji u milionskom broju izlaze na ulice braneći svoje dostojanstvo. Čast nam je da smo i mi deo te velike sindikalno levičarske porodice” rekao je Željko Veselinović predsednik „Sloge”.

stalom nedavno pokazali navodno ujedinjeni sindikati javnih službi, koji su nakon dvoipomesečnog štrajka, u kombinaciji sa kraćim radnim vremenom, uspeali da od gotovog naprave veresiju i da po prvi put, umesto da postignu nešto više, proglaše za dobitak povraćaj izgubljene zarade (ukoliko u međuvremenu nadoknade pro-puštene poslove).

Na taj način se nedvosmisleno pokazalo da su u nedovršenoj državi i nedovršeni sindikati, kojima je, izgleda, više u interesu da glume socijalni dijalog (uz plaćeno učešće u tom tripartitnom telu), kao i uostalom da uhlebe jedan broj isluženih sindikalaca u tripartitnim odborima, uz više nego pristojnu novčanu nadoknadu, nego da se bore za radnička prava. To što se u fiktivnom socijalnom dijalogu sve više smanjuju radnička prava njih i ne brine, pošto već odavno postupaju po onoj, po zlu čuvenoj – „posle mene potop”, zaboravljajući uopšte smisao postojanja radničkih organizacija i naravno radničkih tribuna.

Jedini ko bi mogao biti donekle zadovoljan potpisanim Socijalnim paktom jeste vlast, kojoj je obećano da neće biti štrajkova, bar do kraja godine, tako da se može bezbrižno posvetiti predizbornim aktivnostima, a za finale tih aktivnosti, verovatno će smisliti ponovo neku ujdurmu, poput one koja se desila prilikom poslednjih

Savić: Apatični radnici

Za predsednicu ASNS Ranku Savić nije bilo nikakvog povoda za slavlje, budući da „radnici u Srbiji nemaju novca ni za, za njih tradicionalnu, proslavu - u izletišta, na pikniku”. Ona je dodala da sindikalne organizacije nisu učinile sve da probude svest kod radništva da 1. maj predstavlja priliku da skrenu pažnju na sebe i svoj položaj, kao što to rade radnici širom sveta.

Učesnici socijalnog dijaloga u Srbiji, smatra Savić, nemaju kapacitet da se izbere za kvalitetan socijalno-ekonomski program za izlazak iz krize, imajući u vidu da je započet u predizbornoj godini i da pojedini pregovarači nisu reprezentativni.

izbora, kada su zaključili sa istim socijalnim partnerima OKU i koji su odmah posle izbora zamrzli, u onom najvažnijem – finansijskom delu. Vlast je udovoljila i poslodavcima, pošto će deo budžetskih sredstava usmeriti i prema njima i time nastaviti besmisleni politiku finansiranja određenog broja radnih mesta, čime poslodavci dobijaju besplatne radnike koje onda u pravilu, nakon isteka subvencija, nemilosrdno otpuštaju.

Naravno, SE Sporazum može vrlo lako ostati „mrtvo slovo na papiru”, pošto je i dosad bilo znano da najvažniji poslodavci u državi i nisu među potpisnicima i da oni i inače ne poštuju nikakve sporazume, kao što su već i najavili da neće poštovati odredbu Socijalnog sporazuma o minimalnoj ceni rada, a da ne govorimo o poštovanju odredbi o obaveznosti uplate doprinosa, poreza, koja se u pravilu krši.

I tako, umesto da lideri najuticajnijih sindikata, kao što su ustvari, upotrebe snagu autoriteta i pod jednu zastavu okupe sve radnike i pokažu vlastima i poslodavcima šta misle o njima, oni ustvari rasturaju i ono malo preostalog sindikalnog pokreta koji u apatiji, neznanju, nemogućnosti da dođe do izražaja i ne zna kako da artikulise svoje, više nego opravdane zahteve, kako bi rad naplatili i od rada mogli živeti, kao što to uostalom čine radnici u razvijenim industrijskim demokratijama. U takvoj sindikalnoj alibi-strategiji krivi su opet radnici - i sindikalnim liderima, jer su izabrali prvomajski uranak uz neki potocić, kanal ili reku, umesto da iskažu poverenje liderima koji su ih prevarili po ko zna koji put i ostavili same na cedilu, ali i poslodavcima, jer, Bože, oni su skupi, razmaženi i hoće za rad da dobiju, da ne poverujete, platu.

Čanak: Nije praznik rada, već nerada

Predsednik UGS „Nezavisnost” Branislav Čanak rekao je da je situacija za radnike mnogo gora nego što je bila prošle godine, kao i da već godinama ne vidi razlog da se bilo šta slavi u Srbiji. „Ovo praktično nije praznik rada, već nerada”, rekao je Čanak, čiji sindikat takođe nije izašao na ulice, zbog toga što „godinama ne uspeva da ubedi ljude da ga ne praznuju lumperskima u šumi”.

Ipak, Prvi maj je bio prilika da se podsetimo i na činjenicu da su radnici oduvek morali da osvajaju svoja prava i da su ona za naše uslove visokopostignuta u zemljama u kojima je svet rada znao upornom borbom ta prava ostvariti i zadržati, rezultat radničke borbe, a ne stoga što su tamo kapitalisti humani. Stoga i srpski radnici moraju naučiti tu lekciju – da se za njihova prava nema ko drugi izboriti, sem do njih samih, učeći se, pri tom na tuđim, ali i svojim primerima, te uočiti da su za sopstvene nevolje delom i sami krivi.

Međunarodni praznik rada je sećanje na radnička postignuća, ali i radničke žrtve koje su sindikalno organizovani radnici podneli i podnose od davne 1884. godine, pa do danas, i na prve američko-kanadske radničke pobe u borbi za veća radnička prava. Od prvih zahteva iz te davne 1884. godine i velikih i nažalost krvavih radničkih štrajkova u Čikagu 1886. godine, Međunarodni praznik rada obeležava se, u pravilu, velikim demonstracijama, ponekad i paradama, mirnim protestima i sl., a najčešće su ga organizovali socijalistički, komunistički, anarhistički i različiti levičarski pokreti. Kako su radničke masovne manifestacije mnogima dobro došle, ne čudi da se u proslavu praznika uključile i konzervativne organizacije poput katoličke crkve, koja je Prvi maj proglasila danom Svetog Josipa radnika. Beležimo i da je u mnogim zemljama sveta 01. maj postao državni praznik, koga su kao takvog slavile sve komunističke države i vlasti, pa čak i Hitlerova Nemačka, što sve upućuje na zaključak da su prečesto radnički interesi mnogima dobro poslužili u političke svrhe, pri čemu su, naravno, radnici u pravilu prolazili „kao bosi po trnju”, a da su i sami tome doprineli. Kako izgleda, mnogi radnici ni iz ovog istorijskog iskustva nisu mnogo naučili, pa su često pred dilemom: nacionalno ili radničko birali ovo prvo, zaboravljajući da se kao radnici moraju prvenstveno založiti za radnička prava. U svemu tome srpski radnici nisu bili nikakav izuzetak, kao, uostalom, ni njihove kolege u okruženju i upravo stoga je otrežnjenje možda tako i bolno i teško.

**Образовање за све девојчице и жене одмах!
То је право, омогући га заправо!**

*„Нема успешнијег алата за развој
од образовања девојака“
Kofi Annan, бивши ген. секретар УН*

Образовање нема алтернативу

НЕДЕЉА АКЦИЈЕ ОКОНЧАНА ПОДЕЛОМ ПРИЗНАЊА

Независни синдикат просветних радника Војводине и ове године придружио се милионској армији наставника света и активиста невладиног и владиног сектора који се баве пословима образовања са жељом да помогне у овогодишњем циљу GAW – повећањем обухвата основним образовањем свих девојчица, описмењавањем одраслих неписмених жена и инклузијом девојчица и жена у образовни систем. Поред тога што су активисти овог Синдиката на пригодним конференцијама и скуповима посвећеним овој теми указивали на угрожене Миленијумске циљеве развоја (у образовању) и угрожене циљеве образовања за све, Синдикат је дао допринос да овогодишња Велика прича просветних синдиката и просветних посленика буде обогачена радovima ученика основних и средњих школа из АП Војводине који су са својим менторима дали велик допринос да конкурс за најбољи писани и ликовни рад на задану тему успе.

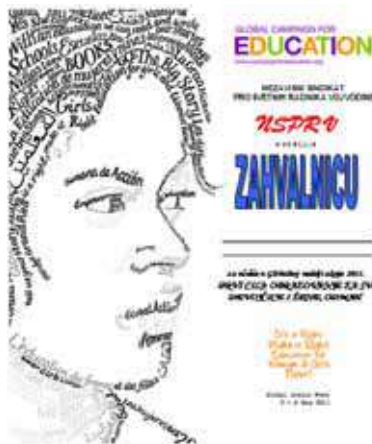

Из обиља радова стручни жири је за најбоље литерарне радове прогласио радове Марије Ковачевић из Гимназије и економске школе „Јован Јовановић Змај“ Ошаци, Милке Газдић из Основне школе „Аврам Мразовић“ Сомбор и Александре Мирковић из Средње медицинске школе „Др Рујица Рип“ Сомбор, док су за најбоље литерарне радове проглашени радови Слађане Влатковић из ОШ „Никола Вукићевић“ Сомбор, групе ученика дече из Интерната ШООСО са домом „Вук Караџић“ Сомбор и Варкуље Виктора из ОШ „Милош Црњански“ Суботица. Сви радови биће објављени, а наши чланови у улози ментора и њихови ученици су се на тај начин, својим виђењем проблема образовања девојчица и жена, постали коаутори „Велике приче“ коју пишу и сликају ученици целог света.

Сем награда за најбоље ученике, подељене су захвалнице менторима награђених ученика, а посебно признање је ове године додељено професорима: Сузани Секулић из ОШ „Аврам Мразовић“ Сомбор, Мири Трбовић из Средње економске школе Сомбор, и Сандри Плавшић из ОШ „Петар Кочић“ Риђица, за несебичан рад и посебан допринос ГНА. Сем тога, подељене су и захвалнице партнерским организацијама Недеље акције, који су допринели да ова акција успе, барем у Војводини, јер, колико смо информисани, други синдикати просвете у другим регионима и на националном нивоу, ни овај пут нису учествовали у Глобалној недељи акције, као уосталом ни претходних година. Награде су уручили начелник ШУ министарства просвете Сомбор Борислав Станичковић, начелница друштвених делатности у градској управи Сомбор Јадранка Косановић и Хаџи Здравко М. Ковач генерални секретар НСПРВ.

На завршној свечаности, уприличеној у сомборском Дому ученика, која је имала радни и свечани део, уводно излагање, уз пригодну презентацију, одржао је професор Хаџи Здравко М. Ковач (презентацију можете преузети са сајта), а затим су о образовању девојчица и жена и инклузији девојчица и жена у образовни систем говорили: представник Министарства просвете - начелник ШУ Сомбор Борислав Станичковић који је изнео забрињавајуће податке о броју неписмених на територији ШУ која покрива два бачка округа – западнобачки и северно бачки управни округ, начелница друштвених делатности у Градској управи Сомбор - Јадранка Косановић и представница Националне службе за запошљавање - Гордана Стрилић која је изнела податке о алтернативном образовању неписмених и незапослених жена на подручју НСЗ Сомбор и о мера за смањење неписмености и повећање запослености.

У другом делу ученици су прочитали награђене радове и образложили своје ликовне радове, након чега су им подељене новчане и робне награде, а њиховим менторима и другим партнерима у Акцији награде и захвалнице. Свечаност је завршена дружењем уз пригодни коктел у организацији Синдиката и договор да се сличне акције наставе већ уз Светски дан борбе против деце рада (12. јуна), Светски дан писмености (8. септембра) и, наравно, да се напори финализују на Светски дан учитеља (5.

октобра).

Акцију НСПРВ подржали су: NLB банка Београд филијала Сомбор, Компанија Wiener Stadtshe осигурање експозитора Сомбор, „Тиса“ д.о.о. Предузеће за производњу, инжењеринг, услуге и трговину Бездан, Дом ученика средњих школа Сомбор, НВО „Женска алтернатива“ Сомбор, Министарство просвете ШУ Сомбор, Одељење за друштвене делатности Градске управе Сомбор, Национална служба за запошљавање филијала Сомбор, Средња економска школа Сомбор, Пољопривредно-прехрамбена школа Сомбор и ШООСО „Вук Караџић“ са домом Сомбор. И овом приликом НСПРВ се захваљује свим партнерским организацијама које су на било који начин подржале напоре Синдиката да и овогодишња Недеља акције у потпуности успе.

Сви учесници ове и досадашњих Глобалних акција треба да су поносни, јер је овај покрет растао свих ових година и за непуну деценију, од 2003. до данас нарастао на (прошлогодишњих) 15 милиона учесника широм света и претворио се у ону снагу која је приморала лидере великог броја земаља да промене свој однос према образовању и према Миленијумским циљевима развоја који се односе на образовање. Како се приближава и 2015. година, као година у којој треба да се остваре Миленијумски циљеви, неопходно је да сви појачају активности и обезбеде стратегије које ће обезбедити да се обећања влада прихватила потписивањем Миленијумске декларација у Њујорку и Декларације Светског образовног форума у Дакару и остваре у зацртаном року, пошто није довољно само дати декларативну подршку, већ је неопходно и обезбедити другачији однос према овим циљевима. Наша земља при томе није никакав позитиван изузетак. Чак шта више, док се најодговорнији и најмоћнији људи у земљи у јавности изјашњавају за ове циљеве (сетимо се само недавних изјава председника Републике, потпредседника Републике и министра за науку и наравно, министра просвете и науке), њихова дела показују да смо далеко од тога да се у пракси промени однос према обавезном образовању, основном образовању одраслих, а нарочито девојчица и жена из најугроженијих друштвених група, пошто инклузија ових група није донела жељене резултате, па је често одустајање од наставе, које онда у правилу завршава прераним браковима, експлоатацијом малолетничког и децијег рада и, најжалост, у знатном броју и проституцијом и трафикингом. Шта више, не постоје релевантни подаци ни о обухвату ових група, скромни су подаци о одустајању од школе, децијем раду..., а издвајања за образовање према плановима оних који држе државну касу све су скромнија и недовољна чак и за редовно финансирање, а камоли за „додатне радове“ и захтеве ГСЕ, које није могуће реализовати без увећаних средстава.

Стога НСПРВ упозорава на најновије податке који нас и надаље мотивишу да свако у својој средини чини напор да циљеви овогодишње ГНА постану доступни, уосталом као и Миленијумски циљеви развоја у образовању и циљеви образовања за све. И иако је почетни напредак је видљив (до 2009. године у 59 земаља стигло до жељеног односа 50%:50% уписаних девојчица и дечака у школама), а у неким случајевима процент обухвата образовањем за све је повећан и за 100% и даље и у тим земаљама остаје изазов како уписане девојчице задржати у школама. И поред тога што нас забрињава то што: су чак 94 земаље изоставиле из својих стратегија циљ о истом обухвату дечака и девојчица, да широм света 69 милиона дече не похађа основну школу (од чега су 54% девојчице), девојчице чеље напуштају основну школу пре њеног завршетка, девојке имају много мање шансе да напредују према средњем образовању, су од 759 милиона неписмених одраслих, 2/3 жене... у Србији око милион и по људи нема ни основно образовање, а потпуно неписмених је око 230.000... од циљева „Образовања за све“ не можемо одустати јер писменост смањује неравноправност полова, омогућава боље зараде, бољи и хуманији живот и ... нема алтернативу.

ХЗМК

VREME JE ZA UČENJE

Marija Kovačević*

I
NAGRAĐA

Po ulasku u kuću uz tresak bacam torbu već unapred ogorčena činjenicom da ću za sutra morati da naučim bezbroj nebitnih stvari.

Stiglo je proleće. Izašle su prve lale. Nerviram se dok sedim pokušavajući da se skoncentrišem da zapamtim deliče tkiva biljaka. Gorim od muke. Ozon je kriv. Mi smo krivi. Klinci iz komšiluka urlaju trećući po ulici. Neki novi klinci. Neke nove nade.

Neko sedi i čeka da mu jabuka padne na glavu, a neko zadrma stablo i zasigurno oseti udar jabuke. Možda možemo i tako da se podelimo, na one koji čekaju i one koji rade nešto po tom pitanju. Mi, učenici.

Pišem ovo štivo dok sedim na času muzičkog. Uz prekrasne melodije Baha, profesorica se iz petnih žila trudi da nam objasni istoriju klasike. Pogled mi leti po razredu. Dva-tri para očiju budno slušaju, dok je ostatak podbočio glave rukama i suzdržava se da se ne prepusti slatkom snu. Tako to biva na prvom času. Uspavane lepotice. Zver će kad-tad doći po svoje, kada bude vreme ocenjivanju, ne, već kada bude vreme življenju. Samo da ne prespavaju ceo život, a tako su krenuli.

Nebitne stvari, bitne stvari. Nije nebitno sve što nam je dosadno, najčešće je to ono najbitnije. Neko krivi prosvetu, neko sistem obrazovanja, neko profesore, neko roditelje, neko decu, neko učenike. U životu nam je uvek neko kriv i uvek tražimo nekog krivca. Čemu to? Neće nam saznati nečije krivice umanjiti teskobu. Žao mi je samo lektira. To su najčešće divne knjige, divni romani koji su razapeti između želje i obaveze. Više volim kada sama uzmem knjigu i krenem da je čitam nego kada sam primorana to da uradim jer će neko oceniti moje shvatanje iste. Za ovo nisu krive knjige, nije kriv program. Niko nije kriv. Prosto je tako, suđeno. Tako nam je

i sa učenjem. Srednje škole imaju mnogo više razumevanja za te stvari, ali i dalje je sve to nesavršeno.

Šta je vreme? Iz megafona se čuje: „Vreme je za promene!“ Čuju se i pištaljke, negde, u mojoj glavi. A zar vreme ne postoji da bi uživali u njemu? Iznova i iznova težimo promenama, težimo savršenstvu, ali se nisimo odmakli dalje od težnji. Obožavam one velike satove što se čuju TIK-TAK, kao da ih je neko upravo izvukao iz „Pop Čire i pop Spire“. „Vreme leti“, neko je nekad rekao. Letimo i mi. Pa šta? Podsticanje na rad, biće da je zato rečena ta fraza. Ali kako motivisati ove male mangupe što beže sa časova i nisu pročitali ništa duže od Avon kataloga ili kakvog rezultata utakmice. Kao da njima nešto znači kad im neko kaže da će ako nastavte tako raditi na nekoj njivi ceo dan za komad suvog belog hleba. Ovo zvuči kao da je rekao neki profesor. Ta me činjenica užasava, ali zaista je tako.

Mučenje. Radije ćemo se mučiti godinama, ostatak života umesto da se nakanim i namučimo samo na tren. To sam otprilike ja kad trebam da naučim lekciju iz istorije ili moja drugarica kada treba da ode kod zubara. Svi smo mi Crnogorci na neki način. Moj drug, inače veliki patriota i jedan od onih koji ne preferiraju školu, bi se jako uvredio kada bi mu neko rekao da je kao Crnogorac. Možda je to dobra motivacija? Ili nije? Jedan od maštovitih momaka iz mog razreda je stvarno Crnogorac. Njemu bi ovo laskalo. Oko njega će skakati sva vrsta posluge, kako on tvrdi. Nek' mu je sa srećom. Ko pa meni sa Vukovom diplomom garantuje siguran i dobar posao danas u Srbiji. Niko, ali ja svakako imam veće šanse za uspešnu budućnost. Puno dece, puno ljudi danas igra igre na sreću. Zaboravljaju da smo nesrećan narod. Grešim. Naša istorija je nesrećna, mi smo nasmejani. Možda i ovi moji drugari prođu bolje od mene u životu. To im od srca i želim. A želim im još nešto. Neću onu dosadnu rečenicu: „Zagrejte stolice!“ Jer neko može i da uspe sa svojim ciljevima stojeći sve vreme. Želim im da ne čekaju da im jabuka padne na glavu, samo neka je malo zadrmaju, snažni su oni i tad će sigurno uspeti.

Vreme je da se opametimo kao društvo, kao narod, kao učenici. Vreme je da zavolimo sebe i uradimo nešto dobro za svoj život, za svačiji život. Vreme je za učenje. Ali ne zaboravimo, vreme leti...

*I₃ Gimnazija i ekonomska škola „J. J. Zmaj“ Odžaci
mentorka prof. Slađa Suvočesmatović

SVAKA DEVOJČICA IMA PRAVO NA ŠANSU U ŽIVOTU

Milka Gazdih*

II
NAGRAĐA

Koliko miliona malih, prerano ogрубelih ruku svakodnevno nastavlja svoj težak, turbini život noseći na nekim dečijim leđima svu nepravdu i nevolju ovog sveta? Često nevoljene i neželjene, ove neznanne i bezimene male heroine, radeći neke skrivene, potceđene i slablo plaćene teške poslove, ne znaju za vedrija svitana i mirne smiraje dana. Tihе i nečujne, dane i godine provode na nepreglednim poljima, nagнуте nad onim što raste iz zemlje koja их hrani, kao da je to neminovnost koju su стекле samim рођењем. Неке од њих живе изоловане

у кућама, радећи најтеже послове од јутра до мрака, без наде да ће им ново јутро донети осмех на лице и радост у срцу.

Престареле, сломљене од тешког рада, прерано су постале мајке, у време кад су још и саме деца. Сасечене су у корену као младе биљке које немају шансу да се правилно развију. Сањају ли те девојчице док раде свој бедно плаћени посао? Сневају ли о школским клупама у које никад неће сести? Маштају ли о књигама које су писане и за њих, али које оне никад неће прочитати, јер не знају да читају и пишу? Размишљају ли о путевима ка којима никад неће кренути? Да ли желе да њихова тела рађају само синове, јер би свака новорођена девојчица била само мукотрпна копија своје напашене мајке? Мире ли се са својом несрећном судбином?

И, зато, дижем глас у име свих рођених и још увек нерођених девојчица свих боја коже и косе, из свих крајева ове планете! Кроз мој вапај нека се пренесу милиони потлачених женских гласова жељних праведности и равноправности! Постајемо хуманији и племенитији људи! Омогућимо девојчицама правилан раст и развој, здравље и напредак! Спречимо нечовечну експлоатацију и изразљивање нејаке женске радне снаге!

Девојчицама је место у школским клупама! И оне, као и свако други на овој планети, имају право на шансу у животу, право на школовање, хуманији и здравији живот! Само тако ћемо сви имати бољу будућност...

*VII₃ ОШ „А.Мразовић“ Сомбор
менторка проф. Сузана Секулић

KARIJERA

Aleksandra Mirković*

III
NAGRAĐA

Karijera. Kako to lepo zvuči. Moram još jednom. Karijera.

Daću vam jedan primer. Zamislite sebe kao hirurga, još primarijusa, neko ogrooomno zvanje. A ljudi vas poštuju, pa vam se dive. Pa kažu: "blago ovome, koliko on platu ima." Ili ne. Možda bolje da se zamislite kao psihijatra. Na primer, doktor koji meni predaje psihijatriju, školovao se 25 godina (računajući i osnovnu). Pomislite: "Blago njemu." On voli svoj posao, pomaže ljudima, uživa u njemu. A i plata je dobra. Pa još radi i kao profesor u školi. Iha! A onda, kada pomislite da ima sve u životu, na pitanje: "Da li imate dece?", on onako, tužno, odgovori da nema. I onda shvatite da je on morao da bira između života i karijere. Ne može oba.

Ili možda može? Doktorica koja mi je predavala mikrobiologiju, inače dermatolog, ima decu. I odličan posao. Divate joj se kako je uspeła da ostvari oba sna. Ali onda saznate da je njenu decu odgajala njena majka. Ipak ne može oba.

Iako je odabir srednje škole delovao teško, za sve one koji žele da se školuju dalje, najteže tek sledi - fakultet. Da li upisati medicinu, školovati se najmanje desetak godina i odrediti se nečeg najboljeg - braka, dece, ili pak upisati neki drugi fak, neku višu, to završiti, odmah naći posao, a zatim se venčati i stvarati porodicu? Kako odlučiti tvoju odluku prava? Da li je važnije da, kao što je Boris rekao, "imaš nekoga da nasledi tvoju krv" ili pak smatraš da je i Tinino "kako moja baba kaže, od stare krave tele je najbolje" jednako realno, i da češ moći i da rodiš ili imaš decu tek u 30.0j ili još kasnije?

Posle manje diskusije koja se povelа u razredu na ovu temu, razmišljala sam i to mnogo. Zato sam i odlučila da ovo napišem. Nemam za nameru da utičem na nečije mišljenje, nego eto... Želim svoje mišljenje da podelim sa drugima. Zato ću izneti i dobre i loše strane obe odluke (moje, subjektivno mišljenje).

Zamislite sebe kao hirurga, još primarijusa, neko ogrooomno zvanje (ne ponavljam se,

to je primer). Imate odličan posao, spasavate ljudima život. Uživate u svom poslu. A još je i plata odlična. Tu i tamo vas i počasti zadovoljni pacijent. Neće, nije to mito, to je samo znak zahvalnosti, to je valjda prihvatljivo. Razmišljate kako sada konačno imate dovoljno novca da ispunite svoje želje iz detinjstva, neostvarene što zbog teške finansijske situacije, što zbog toga što vam roditelji jednostavno nisu hteli nešto kupiti, ili ste možda bili u kazni. Sećate se kako ste tada razmišljali kako se vi prema svojoj deci nećete tako ophoditi, ili da ih nećete dovesti u situaciju da ispauštaju zbog vaše teške finansijske situacije? Sada imate dovoljno para, samo... Sada nemate kome da kupujete poklone. Nemate porodicu. Zagazili ste polako u 40.tu, nemate porodicu, ili pak, udati ste/oženjeni, ali već je kasno za decu. Naravno, uvek možete i da usvojite dete, ali i sami znate da to ne bi bilo isto, jer ono nije 'vaša krv', koliko god vi njega volite, nije 'naslednik loze'.

'Ajmo sada da uzmemo drugi primer. Završili ste srednju školu i ostali na njoj/završili višu školu/neki osrednji fak. Našli ste solidan posao u svojoj struci, plata oko 40 hiljada, oženjeni ste/udati i imate decu/tek ćete da ih odijete/samo što nije. Imate sve ono o čemu ste sanjali kao mali, imate pravu jednu porodicu, osećate se ispunjeno. Ponekad je situacija teška, ponekad nema plate/posla, ponekad niste u situaciji da pružite deci sve ono što bi oni hteli, ali znate da imate kome da pružite svoj maksimum, makar to bilo i nešto malo.

Možda sam bila malo ekstremna. Medjutim, ovo je moje vidjenje stvari. Za primer sam namerno uzela medicinu, jer je to ipak jako struka, moj fah. Pretpostavljam da bi moglo donekle biti primenljivo i na druge fakultete, druge struke, ali ne mogu da tvrdim, jer se ne razumem. A i realno, smatram da fakultet kao što je medicinski, sa sobom nosi najviše odricanja. Zanima vas moje mišljenje. Mislim da je jasno rečeno. Volela bih da završim neki prosečni, osrednji fak. Ne, lažem. Volela bih da završim psihologiju. To je lep fakultet, lep posao. Nažalost, ne human koliko i medicina, ali ne nosi toliko odricanja sa sobom. Stvarno bih volela onako jednu lepu porodicu, decu. Volela bih, kako je Boris rekao, 'da neko nasledi moju krv'. Da jednog dana ostavim nešto (nekoga) za sobom. Da imam kome da ugađam. Da znam da sav trud i svo školovanje nije bilo samo da bih ja luksuzno živeła, već i da imam s kime to da podelim. Šta će mi plata od 100 hiljada, ako je samo za mene?!

Mislite o tome.

*III₁ Srednja medicinska škola 'Dr Ružica Rip' Sombor
mentorka prof. Vera Glumac

III NAGRADA

III mesto
Viktor Varkulja III₆
OŠ „Miloš Crnjanski“ Subotica
mentorica prof. Elvira Salma

II NAGRADA

II mesto
Grupa dece iz ŠOSO sa domom
„Vuk Karadžić“ Sombor
mentor vaspitna služba ŠOSO sa domom

I NAGRADA

I mesto
Sladana Vlatković VII₃
OŠ „Nikola Vukičević“ Sombor
mentorica prof. Renata Cvetkov

ŠKOLE KRŠE ZAKON O ZAŠTITI LIČNIH PODATAKA

Dušan Stojičević*

Kada je donet Zakon o zaštiti ličnih podataka, trebalo je da jednom zasnaga utvrdi način kako, gde i ko može da vam zatraži te podatke. Većina smatra da je jedinstveni matični broj građana (JMBG) jedini lični podatak koji treba skrivati od očiju javnosti. Da stvar nije takva, lako se možete uveriti na sajtu Ministarstva prosvete gde bez po muke možete da nađete lične podatke o svakom srpskom učeniku koji je upisivao srednju školu ili gimnaziju prošle godine. Na dlanu vam je njegov uspeh iz osnovne škole sa svim ocenama, želje za upis, ali i drugi lični podaci (ime roditelja, na primer). Da li su pitani roditelji da se sve ovo objavi?

Drugi primer je prikupljanje podataka radi formiranja e-dnevnika za srednje i osnovne škole u Vojvodini. To bi trebalo da bude „dnevnik na Internetu”, gde će roditelji preko Interneta (brauzera) vrlo lako pregledavati ocene, izostanke i sve ostale bitne stvari koje seodnose na njihovo dete u školi. Ministarstvo prosvete je zaslužilo svaku pohvalu za odluku da uđe u ovakav projekat, ali sledi i vrlo krupna kritika zbog načina uzimanja podataka koji se kosi sa pomenutim zakonom.

Naime, škole imaju sve potrebne podatke za e-dnevnik. Jedino što po zakonu nedostaje jeste saglasnost roditelja da se ti podaci obrade (to je zakonska definicija). Način na koji se uzima saglasnost od roditelja trebalo

je da bude vrlo jednostavan: roditeljski sastanak, objašnjenje o čemu se radi i podela papira na kome je saglasnost koju bi potpisali roditelji.

Ali se desilo sasvim drugačije – neke škole su prvo unele podatke pa naknadno obavestile roditelje o tome (koliko detaljno, to je materijal za poseban tekst), a neke su podelile papiriće na kojima bi roditelji trebalo da ispišu podatke o detetu. Na tim papirićima se traži i JMBG, jedini identifikacioni broj koji se ne menja tokom celog života, a koji je već poznat školi. Traže se adresa stanovanja, imena roditelja – sve što je već poznato školi.

Problem je u tome što je taj papir ustvari saglasnost roditelja za obradu ličnih podataka samo dobro zamaskirana. Dodatna nevolja je u tome što većini roditelja nije ni objašnjeno gde će ti podaci biti objavljeni, kako, ko će sve imati pristup i sa kojom zaštitom... Prethodno je čak i kružio listić koji je imao još „ličnije” podatke – da li dete ima svoju sobu, koliko je ukućana, da li spava samo i slična pitanja.

Projekat e-dnevnik samo pokazuje da su nam „suvišne” sve evropske konvencije koje je potpisala država, kada se ne pridržavamo onoga što smo sami propisali.

S druge strane, istim roditeljima naša ministarstva pokušavaju da objasne da njihovo dete ne sme da stavlja svoje fotografije i lične podatke na Fejsbuk, jer zbog njih može da upadne u nevolje (pedofili, obrada fotografija u fotošopu i slično).

Svest o zaštiti počinje sa zaštitom ličnih podataka na Internetu koju će da primenjuje svako ministarstvo, svaka institucija i svaki građanin.

*glavni i odgovorni urednik „Sveta kompjutera”

A OD REKTORA – POČASNI DOKTORAT

Bojan Đurić*

Od nezahvalnog domaćina gori je samo domaćin-udvorica. Da je neki Milošević rektor devedesetih saopštio tako jadnu odluku da ruski premijer dobije počasni doktorat, to bi opravdano bilo proglašeno dokazom da je režim uništio i tu nacionalnu instituciju. Danas, kada tragikomičnu mantru o dodeli doktorata Putinu izgovara Branko Kovačević, sve izgleda prirodno. Doduše, pomalo slugeranski, ali šta očekivati od rektora koji smušeno javno priznaje da neki fakulteti varaju i državu i studente, tako što novac namenjen nauci koriste za plaćanje komunalija. Od rektora koji je govorio na mitingu u februaru 2008, onom gde je Kusturica pretio „miševima”, Koštunica galamio skoro kao ovih dana, a napredna omladina (koja je još uvek sebe zvala radikalnom, naprednjaci su patentirani kasnije) spremala da moleban ukrasi krađom patika i paljenjem ambasade.

Kovačević je profesor na elektrotehnici. Radio je u Vojnotehničkom institutu, predavao i u Bagdadu i Tripoliju. Sve to možda nema nikakve veze s tim što počasni doktorat dodeljuje Putinu, kao „snažnom i svestranom čoveku, bogatog duha i opšte kulture”. Možda rektor samo ne razume da ovim Univerzitet svodi na svilajnački običaj, koji ulicama daje imena po vlasnicima firmi koje otvore pogon u toj moravskoj varošici. Ali, rektore: Univerzitet nije kasaba, bez obzira na to koliko se ponašate provincijalno. Prestanite da brukate ovu zemlju, mlade ljude koji studiraju, ostatak uspešnih profesora. Vratite se svojoj nauci, osami kabineta, Bagdadu i Tripoliju. Tomislav Nikolić još uvek nije pobedio na izborima.

Srbija nije ruska gubernija. Vaš Univerzitet nije ni među 500 najboljih u svetu. Vredate Putina kada mu, tako neuspešni, dodeljujete počast. I još nešto. Lako je Vama. Ne svirate, doduše, u diple, ali predajte Signale i sisteme. Umesto Vas crvene oni koji nešto znaju o društvu, državi i etici.

*poslanik u Narodnoj Skupštini

ZAR OPET, LJUDI MOJI

Dragan Vujadinović*

Lud zburjenog, pa zburjen ludog. Zar opet, ljudi moji. Zarekosmo li se - privreda, industrija i izvoz su naše strateške tačke. Kako to reče filozof Hajdeger - ili, ili.

Sve ćemo učiniti da crne podatke poboljšamo. Industrija nam je na nivou od 40 odsto iz 1990, izvoz nije pokrивao ni 50 odsto uvoza, spoljnotrgovinski deficit dostigao osam, a deficit tekućih plaćanja pet milijardi evra, izvoznici devastirani, a uvoznici relaksirani, izvozne fabrike, hladnjače i klanice staju, dok se istovremeno ubrzano dižu uvozni trgovinski „sitiji”.

Navodno shvatismo da ćemo bez izvoza propasti i da je bolja i veća inflacija, a slabiji dinar, ako nemamo čime, osim (pre)jakim dinarom da branimo cene.

Sve apsolvirali, evro došao do 107, spoljnotrgovinski bilans se oporavio, izvoznici se ponadali... Kad, gle čuda. Umesto da se dinar, i to samo privremeno (jer je pravi ekonomski kurs evra 120 dinara), brani na koti 110, evro se opet strmoglavio. Kao onih nezaboravnih i narečenih leta šestog, sedmog i osmog.

Na praznik rada leta jedanaestog evro vredeo 99,18, a prošlogodišnjeg prvog maja 99,30. (Navodno jer banke unose devize spolja, kupuju dinare i sa njima kupuju državne zapise. Šta god da je, mora da postoji kontra mera).

Ljudi, pomagajte. Evro nominalno pao, a inflacija u martu ove prema martu prošle godine dostigla 14,1 odsto. Što znači da je toliko i evro pao u ovom periodu i da neto izvoznik kad proda devize da kupi naftu i benzin, plati struju i isplati bruto zarade zaposlenim mora da izgubi 14 odsto svojih „ovogodišnjih” evra. Koje ionako, na sve zahtevnijem svetskom tržištu, jedva ostvaruje.

Imaju li odgovor vladini i NBS eksperti? Hoće li ovo opet biti sve isto. Kao onih „uvozničkih” godina. Ako hoće, što ste uzaludno širili optimizam kod izvoznika. Govoreći da kurs mora i treba da najmanje prati stopu inflacije, e da bi izvoznici imali makar jednake šanse. Dakle, ako je trebalo nešto braniti, onda je to bio i ostao izvoz. Sa kursom manjim od 105, a pogotovo od 100 dinara, vi ćete ga (izvoz) dokrajčiti. Pa izvolite.

*ekonomsko-pravni analitičar predsednik opštine Kosjerić

ПОСАО ДОБИЛА НЕПОСТОЈЕЋА ФИРМА!

Централизована школска база података и систем за обавештавање родитеља о успеху ученика ускоро би требало да постану прошлост, јер је повереник за заштиту података о личности утврдио да је пројекат започет у супротности са законом. Покрајинске власти су на основу решења повереника, Родољуба Шабића, школе обавестиле о гашењу пројекта, те започеле укидање приступа бази, која садржи податке о више од 200.000 ученика, родитеља и наставника. Како саопштавају из Покрајинског секретаријата за образовање, у року од 10 дана од дана пријема решења биће обрисани сви подаци о личности.

У покрајинском секретаријату тако су реаговали на саопштење за јавност повереника, али не и на писање медија да је фирма „WDV Soft“ d.o.o., која је победила на конкурсу за овај посао, регистрована тек након добијања посла. Тако за сада остаје нејасно како су покрајинске власти вишемилионски вредан посао могле дати фирми која у моменту добијања посла није постојала. То би могли бити познато након реакције тужилаштва, које је упознато са целим случајем, а које би требало да утврди да ли је реч о намештању конкурса. Уставом је утврђено да се прикупљање, држање, обрада и коришћење података о личности уређује законом, али у конкретном случају ниједном одредбом, ниједног закона, није утврђен основ за успостављање централизоване школске базе података, односно система за обавештавање родитеља о успеху ученика.

ПОКРАЈИНСКО ТАКМИЧЕЊЕ МАШИНСКИХ ТЕХНИЧАРА ЗА КОМПЈУТЕРСКО КОНСТРУИСАЊЕ

Пољопривредно-технички средњошколски центар „Беседеш Јожеф“ Кањижа је 15.04.2011. године био домаћин покрајинског такмичења машинских техничара за компјутерско конструисање. Такмичење је отворио председник СО Кањижа Золтан Каткич а у име домаћина учеснике је поздравила помоћник директора Јенеи Ержебет. Учествовали су 21 ученика из десет школа из Врбаса, Аде, Кањиже, Новог Сада, Бечеја, Бачке Паланке, Жабља, Беле Цркве, Сремске Митровице и Зрењанина. Ученици су у првом делу имали практичну проверу знања и способности у којем су за три сата требали да моделирају вентил за сонду као и да креирају техничке цртеже за овај уређај, док је други део био провера теоријског знања на тесту из општег машинства. Шест најбољих ученика пласирала се на републичко такмичење које ће се одржати 20 и 21 маја на Копаонику. Тројици првопласираних припале су вредне награде.

Победник такмичења је ученик Саболч Цако из Техничке школе из Аде, на друго и треће место пласирали су се ученици домаћина из ПТЦЦ „Беседеш Јожеф“ Кањижа Виктор Медве и Чаба Нађ Немеди, четврти је Драган Шијачки из Средње Машинске школе из Новог Сада а на петом и шестом пласирали су се ученици Роберт Ануш и Мате Балог из Техничке школе из Аде. Такмичење машинских техничара за компјутерско конструисање се одржава шести пут а на завршном Републичком такмичењу учествују првих шест ученика. Школовање и практична оспособљавање овог профила ученика у војвођанским школама су врло добри. Наша школа има два информатичка кабинета са комплетном пратећом опремом и стручно наставно особље тако да ученици могу да стекну добра теоријска и практична знања, што су на пет претходних такмичења увек потврђивали пласманом међу 10 најбољих а 2007 године смо били и државни прваци казао је председник стручног актива професора машинских предмета домаћина Ђорђе Лазић.

Као домаћин школе ПТЦЦ „Беседеш Јожеф“ заслужује све похвале за организацију од ученика такмичења и пратиоца наставника и пријатном боравку у школи домаћина.

Бранко Мрзић, члан ИО НСПРВ

ГОДИНА ДАНА РОМСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Прва и за сада једина ромска библиотека у Србији, али и на Балкану, већ тачно годину дана ради у новосадском приградском насељу Шангај. Постигла је веома добре резултате, јер чак 17 одсто Шангајаца има чланску карту, а и многа ромска деца се у просторијама ове библиотеке спремају за контролне задатке у школи. Ромска библиотека је уједно и едукативни центар, али и претеча

Завода за културу Рома јер, поред читања, деца овде раде и домаће задатке. У томе им помаже прва запослена библиотекарка ромске националности, Драгана Димитров, иначе дипломирани филолог српског језика и књижевности. Библиотекарка Драгана Димитров каже да у свом раду покушава да успоставља читалачке навике код деце и одраслих. „Ја сам пре свега пријатељ деце, а потом и неко ко им помаже да лакше савладају градиво у школи. После наставе деца директно долазе у библиотеку, уче, спремају се за контролне и писмене задатке, радимо разне радионице...“, рекла је Драгана Димитров.

Најважнији циљ огранка новосадске градске библиотеке „Трифун Димић“ у Шангају је постигнут - поправљене су јединице на полугодишту, деца су склоњена са улице и зими су у топлој и на сигурном. У првој ромској библиотеци кажу да су набили све од ромске литературе што се могло наћи у Србији. Нажалост, то је само 350 од укупно 4000 наслова, колико ова библиотека има. Уједно, то је апел свима који познају ромски језик да наставе да пишу на њему, како би се њихове књиге нашле на полицама библиотеке у Шангају.

НОВИ ПОРТАЛ ЗА СРЕДЊОШКОЛЦЕ

Новосадски, али и средњошколци из целе Србије први пут имају прилику да све неопходне информације за упис и матуру нађу на једном месту - порталу www.srednje-skole.com. Овај портал је дело новосадских програмера, а садржи информације о буквално свим државним и приватним средњим школама. Ту су подаци о упису, бодовима, ценама школарина, могућностима за ванредно школовање... На истом месту налазе се контакти и подаци чак 500 школа, а отворен је и форум у коме ученици могу размењивати искуства. Пројекат је бесплатан за све кориснике и посетиоце.

МИНИМАЛАЦ 102 ДИНАРА

Пакт Владе, синдиката и послодаваца

Уочи 1. маја, у Београду је потписан Социјално-економски споразум синдиката, послодаваца и Владе Србије за 2011. годину. Њиме је предвиђено повећање минималне цене радног сата за седам динара, са 95 на 102 динара, што значи да ће минимална зарада од 1. јуна износити 17.952 динара. Влада се обавезала да ће до краја јуна дефинисати политику у вези са повећањем неопорезивог дела зараде, и на доношење конкретних мера за подстицање производње улагањем у приоритетне секторе у висини од 35,4 милијарди динара и одобравањем преко 17,7 милијарди динара кредитних средстава Фонда за развој, као и 4,6 милијарди динара за отварање нових радних места домаћим и страним послодавцима. Споразум предвиђа да Влада обезбеди снабдевање тржишта по стабилним ценама најзначајнијих животних намирница (брашно, млеко, месо, уље, шећер) и енергената, с тим да ће Влада интервенисати у случају нарушавања односа између тржишних цена ових производа и зарада запослених. Међу 17 мера на које се обавезала Влада јесте и подстицање развоја пољопривредне производње доношењем целовитог аграрног плана до краја маја, који укључује систем субвенција усмерен на повећање приноса и виши степен финализације производа, измену аграрне структуре и улагање у развој сточарства.

У медијима се затим могла чути оцена да ће потписани документ обезбедити (!!!) социјални мир (неће бити штрајкова и/или протеста) у Србији до краја године, те да су на сличним споразумима друге земље обезбедиле сигуран привредни раст и просперитет... Са седам динара скупљом сатницом, само ће републичка статистика изгледати лепше и утешније, а сиротињи ће и даље од сарме остати само купус!

Srbija tone u besparicu
ZARADE U MARTU REALNO MANJE 6,4%

• Prosečna plata 35.777 dinara • Trošak za hranu „pojede“ pola plate • Najveće zarade u Novom Beogradu, najmanje u Merošini • Kinematografska, TV i muzička delatnost najnepoželjnije zaposlenje

Prosečna zarada u Republici Srbiji, isplaćena u martu 2011. godine, iznosi 49.633 dinara. U odnosu na prosečnu zaradu isplaćenu u februaru 2011. godine, nominalno je veća za 0,5%, a realno je manja za 2,0%.

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa u Republici Srbiji, isplaćena u martu 2011. godine, iznosi 35.777 dinara. U odnosu na prosečnu zaradu bez poreza i doprinosa isplaćenu u februaru 2011. godine, nominalno je veća za 0,7%, a realno je manja za 1,9%.

Najviše prosečne zarade u martu u Srbiji imali su zaposleni na Novom Beogradu - 56.295 dinara, a najniže zarade zaposleni u Merošini - 16.886 dinara, pokazali su podaci RZS.

Beograd, kada se gleda u celini, tek je na trećem mestu - 44.345 dinara, ali su mnoge njegove opštine plaćenije. Plata u Novom Beogradu je u proseku 56.295, a u Lazarevcu 51.538 dinara. Opštine sa najvišim platama, pored Novog Beograda, su i Kostolac sa 55.863 dinara, Lazarevac - 51.538 dinara, Lajkovac - 50.115 dinara i beogradska opština Vračar - 49.406 dinara. Novosađani su u martu zaradili u proseku 43.215, a Pančevci 42.174 dinara. Plata u Kosjeriću bila je 42.157 dinara.

Među opštinama sa najnižim platama, osim Merošine, su i Bela Palanka sa 18.583 dinara, Golubac - 20.900 dinara, Trgovište - 21.482 dinara i Doljevac - 21.539 dinara. Reč je o lokalnim samoupravama koje tradicionalno imaju najniže zarade u Srbiji.

U Srbiji je najisplativije baviti se naftom i gasom. Martovska zarada zaposlenih u eksploataciji ovih energenata bila je 99.021 dinar. Iznad srpskog proseka žive i radnici u uslužnim delatnostima u rudarstvu. Njihov martovski „ček“ u proseku je iznosio 97.431 dinar. Proizvođači energenata, koks i derivata nafte, sa prosekom od 93.208 dinara drže treće mesto. Upravljačke delatnosti i savetovanje u martu su „doneli“ platu od 86.241 dinar. Proizvođači duvanskih proizvoda su sa zaradom od 82.296 dinara „skliznuli“ na petu poziciju najplaćenijih zanimanja u Srbiji.

U martu nije značajno promenjen ni redosled najlošije plaćenih zanimanja. Kinematografska, televizijska i muzička delatnost sa prosekom od svega 10.689 dinara, mogla bi da bude najnepoželjnije zaposlenje u Srbiji.

Polovinu državnog proseka, tačno 18.191 dinar zaradili su preradačivci drveta, osim nameštaja. Koju stotinu više, 18.858 dinara, primili su oni koji pripremaju i poslužuju hranu i piće. Proizvodnja odevnih predmeta donela je platu od 18.934 dinara, a prate ih angažovani u zaštitnim i istraživačkim delatnostima sa prosekom od 19.853 dinara.

Mart 2011 - mart 2010. godine

Prosečna zarada u Republici Srbiji, isplaćena u martu 2011. godine, u odnosu na prosečnu zaradu isplaćenu u martu 2010. godine, nominalno je veća za 6,8%, a realno je manja za 6,4%.

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa u Republici Srbiji, isplaćena u martu 2011. godine, u odnosu na prosečnu zaradu bez poreza i doprinosa isplaćenu u martu 2010. godine, nominalno je veća za 6,8%, a realno je manja za 6,4%.

	Prosečne zarade				Prosečne zarade bez poreza i doprinosa			
	RSD		Indeksi		RSD		Indeksi	
	III 2011	I-III 2011	Nominalni III 2011 II 2011	Realni I-III 2011 I-III 2010	III 2011	I-III 2011	Nominalni III 2011 II 2011	Realni I-III 2011 I-III 2010
Republika Srbija	49633	48798	100,5	110,1	35777	35105	100,7	110,0
Srbija - Sever	55304	54308	100,3	109,2	39817	39004	100,5	109,1
Beogradski region	61590	60496	100,5	108,5	44345	43452	100,8	108,6
Vojvodina	48617	47606	100,2	110,1	34999	34186	100,4	109,7
Srbija - Jug	42128	41508	100,6	111,5	30430	29945	100,7	111,3
Šumadija i Zap. Srbija	41253	40771	99,3	110,0	29857	29464	99,4	109,8
Južna i Istočna Srbija	43203	42409	102,2	113,3	31135	30533	102,2	113,1
Kosovo i Metohija	-	-	-	-	-	-	-	-
Grad Beograd	61590	60496	100,5	108,5	44345	43452	100,8	108,6
Grad Novi Sad	59750	56470	105,2	112,1	43215	40697	105,6	112,5
Grad Niš	44655	42638	104,9	116,9	32207	30728	104,8	115,8
Grad Kragujevac	47372	45543	99,2	108,8	34221	32820	99,5	108,7

Prosečne zarade po zaposlenom u Republici Srbiji, po delatnostima	Zarade		Zarade bez poreza i doprinosa	
	III 2011	I-III 2011	III 2011	I-III 2011
Ukupno	49633	48798	35777	35105
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	40047	39190	28912	28193
Rudarstvo	76357	83367	54363	59344
Prerađivačka industrija	42606	41549	30856	30026
Snabdevanje električnom energijom, gasom i parom	87906	92181	62482	65413
Snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama	47234	45582	33969	32719
Građevinarstvo	42417	42074	30602	30240
Trgovina na vel i malo i popravka motornih vozila	37918	37621	27695	27372
Saobraćaj i skladištenje	52877	53973	38194	39034
Usluge smeštaja i ishrane	26492	26805	19435	19608
Informisanje i komunikacije	69118	68423	49539	48884
Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	96068	90262	69304	64926
Poslovanje nekretninama	58476	57548	41763	41329
Stručne, naučne, informacione i tehničke delatnosti	68013	65988	49338	47749
Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	34797	36732	25765	26695
Državna uprava i obavezno socijalno osiguranje	61531	61746	44005	44109
Obrazovanje	48190	49561	34578	35523
Zdravstvena i socijalna zaštita	51712	47030	37055	33673
Umetnost, zabava i rekreacija	49914	48386	36018	34821
Ostale uslužne delatnosti	37481	33443	27383	24374

Period januar/mart 2011 - januar/mart 2010. godine

Prosečna zarada u Republici Srbiji, isplaćena u periodu januar - mart 2011. godine, u odnosu na prosečnu zaradu isplaćenu u periodu januar - mart 2010. godine, nominalno je veća za 10,1%, a realno je manja za 2,3%.

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa u Republici Srbiji, isplaćena u periodu januar - mart 2011. godine, u odnosu na prosečnu zaradu bez poreza i doprinosa isplaćenu u periodu januar - mart 2010. godine, nominalno je veća za 10,0%, a realno je manja za 2,4%.

	Nominalni indeksi zarada			Nom. indeksi zarada bez poreza i dopr.		
	III 2011	III 2011	III 2011	III 2011	III 2011	III 2011
	II 2011	XII 2010	III 2010	II 2011	XII 2011	III 2010
Republika Srbija	100,5	90,3	106,8	100,7	90,4	106,8
Srbija - Sever	100,3	88,7	105,5	100,5	88,7	105,6
Beogradski region	100,5	88,7	104,5	100,8	88,7	104,6
Region Vojvodine	100,2	89,0	107,3	100,4	89,1	107,3
Srbija - Jug	100,6	93,1	108,7	100,7	93,3	108,3
Region Šumadije i Zapadne Srbije	99,3	92,5	106,9	99,4	92,6	106,9
Region Južne i Istočne Srbije	102,2	93,8	110,8	102,2	94,0	110,1
Region Kosovo i Metohija	-	-	-	-	-	-
	Realni indeksi zarada			Real. indeksi zarada bez por. i dopr.		
Republika Srbija	98,0	85,6	93,6	98,1	85,7	93,6
Region Vojvodine	97,8	84,4	94,3	98,0	84,5	94,3

Inflacija 11,8%

Inflacija u prvom tromesečju ove godine iznosila je 11,8 odsto u odnosu na isti period lane. Oko 16 odsto skuplji su bili hrana i sve vrste pića, dok je za stan i komunalije bilo potrebno izdvojiti oko 12 odsto više novca. Mesečna stopa inflacije iznosila je 2,8 odsto, što je za 1,6 odsto više nego prošle godine, dok je u februaru bila 1,4 odsto niža. Godišnja stopa inflacije bila je 13,7 odsto, a u martu 2010. iznosila je 4,7 odsto. Za tri meseca cene su sa 10, preko 11,8 skočile na 13,7 odsto.

Inače, od 12 stavki koje statističari obrađuju kada se bave indeksom potrošačkih cena, za 12 meseci samo su dve neznatno pojeftinile - odeća i obuća za 0,9 odsto i komunikacije za 0,2 odsto. Svi ostali sektori su poskupeli. Slično je i na mesečnom nivou, a među spuštenim su i cene nameštaja, pokućstva i tekućeg održavanja. Računi kao februarski, ostali su isti u zdravstvu i obrazovanju.

Građani Srbije su prošle godine čak 41,3 odsto primanja trošili na ishranu, što je rekord u Evropi, pokazuju podaci Republičkog zavoda za statistiku - pošto je prosečno srpsko domaćinstvo mesečno raspolagalo sa 42.448 dinara, računica pokazuje da je na hranu odlazio 17.531 dinar. Za razliku od Srbije, izdaci za ličnu potrošnju u Evropskoj uniji kreću se u granicama od oko 15 odsto ukupnih prihoda. U regionu, Crnogorci na hranu troše 37,6 odsto, a Hrvati 32,1 odsto primanja. Iz Centra za slobodno tržište ističu da Srbi imaju najmanje plate u regionu, a samim tim i najveći procenat izdataka za hranu. Ako je za utehu, u odnosu na 2009. godinu procenat izdvajanja za prehranu gotovo da je isti, a slična su procentualna izdvajanja i za ostale potrebe.

ИЗБОР ДИРЕКТОРА ШКОЛЕ

ПИТАЊЕ: Да ли за директора основне школе по првом расписаном конкурсном може бити изабран кандидат који је без прекида остварио 31 годину рада на пословима наставника основне школе, од којих је 29 година рада са вишом стручном спремом и две године рада са високом стручном спремом?

Кандидат ради непрекидно од 1979. године на пословима наставника, са одговарајућом стручном спремом (вишом) по правилнику о систематизацији радних места, а као кандидат који је попуњавао услова за наставника положио је стручни испит 1981. године и има лиценцу за наставника. Кандидат је 2009. године завршио факултет и тако стекао високу стручну спрему, одговарајуће за послове које у школи обавља.

ОДГОВОР: Кандидат који је остварио 31 годину рада на пословима наставника основне школе, од којих је 29 година рада са вишом стручном спремом и две године рада са високом стручном спремом може бити изабран за директора основне школе, ако испуњава и остале услове за избор.

Лице из вашег питања има и одговарајуће високо образовање и потребан број година рада на пословима образовања и васпитања у школи. У тексту који следи покушаћемо да образложимо овакав одговор.¹

Закон о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, број 72/09) као услов за избор директора школе поставља, између осталог, најмање пет година рада оствареног на пословима образовања и васпитања у установи, након стеченог одговарајућег образовања (члан 59. став 5).

Сматрамо да појам одговарајућег образовања у овој одредби није истоветан појму одговарајућег образовања као услова за избор на функцију директора школе (члан 59. ст. 5. и 6). Наиме, образовање чије поседовање је услов за избор на функцију директора школе законодавац дефинише као:

1. високо образовање, стечено на студијама другог степена (дипломске академске студије – мастер специјалистичке академске студије или специјалистичке струковне студије) у складу са Законом о високом образовању („Службени гласник РС“, бр. 76/05, 100/07-аутентично тумачење и 97/08), почев од 10. септембра 2005. године, или на основним студијама у трајању од најмање четири године, по пропису који је уређивао високо образовање до 10. септембра 2005. године.
2. које је одговарајуће врсте за наставника школа у којој се бира директор, за педагога или психолога.²

Закон је утврдио и изузетак у виду могућности да се за директора основне школе, у случају да се на конкурс не пријави ниједан кандидат са високом образовањем стеченим на студијама другог степена или на основним студијама у трајању од најмање четири године, изабере и лице које не поседује тако стечено образовање. У том случају се расписује нови конкурс, а за избор директора постаје одговарајуће и:

више образовање или високо образовање стечено на студијама првог степена (основне академске, односно струковне студије) или на студијама у трајању од три године,

које је одговарајуће врсте за наставника оне врсте школе којој припада школа у којој се бира директор.

За разлику од дефинисања образовања које је одговарајуће за избор на функцију директора школе, образовање које је одговарајуће, односно чије је поседовање неопходно током рада да би се он квалификовао као рад на пословима образовања и васпитања, јесте образовање било којег степена и врсте који су по закону и подзаконском акту потребни за обављање тих послова. То, дакле, може бити не само више и високо, него и средње образовање. То значи, на пример, да и лице које је са средњим или вишим образовањем најмање пет година обављало послове наставника разредне наставе, а до закључења конкурса за избор директора школе завршило је учитељски факултет, испуњава услове за избор без обзира на то што у време стицања радног искуства на пословима образовања и васпитања није поседовало високо образовање из члана 8. став 2. Закона о основама система образовања и васпитања.

¹ На слично питање смо већ одговорили, али ћемо овде поновити тада изнете аргументе због тога што је реч о питању које изазива недоумице и различита тумачења.

² Поред образовања наведеног под 1) и 2), почев од школске 2012/2013. године наставник, васпитач и стручни сарадник, а то значи и лице које конкурише за избор директора установе, мораће имати и образовање из психолошких, педагошких и методичких дисциплина стечено на високошколској установи у току студија или након дипломирања, од најмање 30 бодова и шест бодова праксе у установи, у складу са Европским системом преноса бодова (члан 8. став 4. члан 121. став 9. и члан 177. Закона о основама система образовања и васпитања).

ПИТАЊЕ: Који је орган овлашћен на давање коначног тумачења одредбе члана 59. став 5. Закона о основама система образовања и васпитања, која говори о условима за избор директора школе у погледу образовања и година радног искуства у установи на пословима образовања и васпитања, након стеченог одговарајућег образовања?

ОДГОВОР: Одговор на питање ко је надлежан за коначно тумачење члана 59. став 5. Закона о основама система образовања и васпитања различит је најпре у зависности од тога да ли је сагласност на одлуку о избору директора дата или је одбијена.

Ако је сагласност дата, па је школа на основу тога донеле решење о избору директора, учесник конкурса који је незадовољан решењем о избору (који није изабран) има право да оспорава то решење у управном спору. Тада је за тумачење свих законских одредаба о условима и поступку за избор директора школе надлежан Управни суд.

Једно од питања које се може поставити у поступку пред тим судом може бити и питање испуњености услова за избор у погледу рада у образовању и васпитању након стеченог одговарајућег образовања.

Уколико је, пак, сагласност одбијена, расписује се нови конкурс и ту не постоји могућност судске заштите, него је тумачење Министарства просвете дато у акту о одбијању сагласности неоспориво.

Тако Министарство може да одбије сагласност и због тога што сматра да изабрани кандидат не испуњава услов у погледу година рада на пословима образовања и васпитања након стеченог одговарајућег образовања (сматрајући, на пример, да је потребно да свих пет година рада буде остварено са високим образовањем).

Најзад, уколико школски одбор донесе одлуку да се не изабере ниједан кандидат, због тога што је закључио да ниједан кандидат не испуњава услове за избор (овде школски одбор може да протумачи да је потребно да свих пет година рада буде остварено са високим образовањем), онда учесник конкурса који није задовољан таквом одлуком (зато што сматра да испуњава услове за избор) такође има право на судску заштиту и коначно тумачење законских одредаба даће суд.

ПИТАЊЕ: Да ли помоћник директора школе може да обавља функцију председника школског одбора?

ОДГОВОР: Чланом 65. став 3. Закона о основама система образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, број 72/09) прописано је да помоћник директора организује, руководи и одговоран је за педагошки рад установе, координира рад стручних актива и других стручних органа установе и обавља друге послове, у складу са статутом установе. Одредбом члана 54. став 10. тачка 3) истог закона прописано је да за члана органа управљања не може да буде предложено ни именовано лице чији су послови, дужности или функција неспојиви са обављањем послова у органу управљања. Лице које обавља послове помоћника директора школе учествује у руковођењу рада школе, јер обавља послове из надлежности директора школе, утврђене актом о организацији и систематизацији послова у школи, па самим тим послови које то лице обавља као председник органа управљања школе, су неспојиви са пословима помоћника директора школе, и то лице се мора разрешити као члан школског одбора. (*Мишљење Министарства просвете, бр. 119-01-558/2010-07 од 25. новембра 2010*)

ПИТАЊЕ: У којим случајевима постоји обавеза школе да преузме запосленог из друге установе, уместо пријема у радни однос по курсу?

ОДГОВОР: Чланом 130. Закона о основама система образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, број 72/09), између осталог, прописано је да се пријем у радни однос у установи врши на основу конкурса. Директор установе расписује конкурс и врши избор кандидата за пријем у радни однос. Одредбом члана 5. став 1. Посебно колективног уговора за запослене у основним и средњим школама и домовима ученика („Сл. гласник РС, број 12/09) прописано је да су пре почетка школске године начелници школских управа, активни директори и репрезентативни синдикати дужни да заједнички разматрају листу запослених за чијим је радом у потпуности или делимично престала потреба у тој школској години. Ставом 2. истог члана уговора прописано је да избор и пријем лица у радни однос, на основу конкурса, врши директор, под условом да се претходно предузимањем није могао засновати радни однос са лицем из става 1. овог члана, које испуњава услове утврђене актом о организацији и систематизацији радних места. Имајући у виду изнето, директор је дужан да попуна радних места прво врши преузимањем, у смислу наведене одредбе члана 5. став 2. Посебног колективног уговора. (*Мишљење Министарства просвете, бр. 610-00-970/2010-07 од новембра 2010*)

DEČAK IZ PROTESTA DOLAZI U ŠKOLU U SUKNJI

Jedan 12-godišnji Britanac došao je u školu u suknji, u znak protesta zbog pravila oblačenja koja mu zabranjuju da po lepom vremenu i visokim temperaturama nosi šorc. Odeven u crnu suknju, Kris Vajthed se obratio đacima okupljenim pred početak nastave i požalio se na „diskriminaciju“ dečaka, piše Dejli telegraf. „Devojčice leti smeju da nose suknje, ali dečaci ne mogu da nose šorceve. Mislimo da to predstavlja diskriminaciju dečaka“ - kazao je Vajthed i obećao da će suknju nositi „svakog dana“ dok se sporno pravilo odevanja ne izmeni. Dečak je iz škole krenuo u pratnji desetak drugova koji su nosili transparente. „Veoma sam ponosna“ - kazala je njegova majka Liz Vajthed, koja je sinu čestitala što brani „svoja uverenja“. Direktor škole Robert Kembel kazao je da su propisi njegove škole „u skladu“ sa pravilima u drugim obrazovnim ustanovama u Engleskoj.

PSOVANJE UBLAŽAVA BOL

Psovanje na sav glas kad nas nešto boli je stari refleks kojeg se ne treba stideti, jer nam on omogućava da zaista ublažimo bol, pokazalo je nedavno istraživanje. Grupa naučnika sa Univerziteta Kil ustanovila je da psovanje može da ima isto dejstvo kao i lekovi iz grupe analgetika, a posebno je delotvorno kod osoba koje retko izgovaraju prostote. Radi provere ove teorije, istraživači su od studenata volontera tražili da drže ruku u ledenoj vodi i da pritom sve vreme psuju. Potom su ponovili zadatak, ali ovog puta uz izgovaranje „bezazlenih“ reči. Ispostavilo se da su studenti uz psovanje mogli da leko duže da drže ruku u ledenoj vodi. Efekat psovanja bio je čak četiri puta jači kod osoba koje nemaju naviku da sa tako izražavaju. „Ljudi vekovima psuju, to je praktično univerzalni lingvistički fenomen“, kazao je dr Ričard Stivens koji je učestvovao u ovom istraživanju, dodajući da su naučnici pokušali da objasne razlog nastanka psovki i njihovo istraživanje.

DESETOGODIŠNJAKINJA PREVODILAC U BRISELU

Slepa devojčica, koja tečno govori tri strana jezika, postala je najmlađi prevodilac koji je ikada radio za Evropski parlament, jer se na toj poziciji našla još u desetoj godini. Aleksija Sloun iz Kembridža izgubila je vid kada je imala dve godine, nakon što joj je tokom letovanja u Francuskoj dijagnostikovao tumor na mozgu. Uprkos ovom hendikepu, devojčica je uspeła da se kao 10-godišnjakinja nađe u Briselu kao prevodilac. Sa svojih deset godina, ona je pored maternjeg engleskog tečno govorila francuski, španski i mandarinski, a sada uči i nemački. „Obično postoji uslov od minimum od 14 godina starosti da bi neko uopšte ušao u Evropski parlament, pa je činjenica da je Aleksija sa 10 godina prevodila – zapanjujuća“, kaže njena majka Izabel i dodaje da je Aleksija oduvek bila dobra u jezicima i od malih nogu je pokazivala interesovanje za njih.

Devojčica je jezike savladala pre svega zahvaljujući činjenici da je njena majka polu-Francuskinja a polu-Španjolka, dok je otac Ričard Englez. Mala prevoditeljka sanjala je o ovom poslu još od šeste godine, a san joj se ostvario kada je osvojila nagradu „Young Achiever Community Award“, za mladu osobu koja je u toj godini najviše postigla. Ona je izabrala da njena nagrada bude odlazak u Evropski parlament, a član parlamenta Robert Sturdi sproveo ju je kao gošću do predvodilaca ove institucije. Devojčica je nakon toga ushićeno rekla da je sada sigurna da će se u budućnosti i ona baviti poslom prevodioca.

MANJE OBRAZOVANI KRAĆE ŽIVE

Manje obrazovani ljudi skloni su bržem starenju, pokazuju rezultati nove britanske studije na 400 muškaraca i žena. Dokazi iz DNK sugerišu da je starenje ćelija izraženije kod odraslih osoba koje nemaju kvalifikacije, u poređenju sa osobama koje imaju fakultetsku diplomu. Stručnjaci smatraju da obrazovanje pomaže ljudima da vode zdravije živote, prenosi BBC. Britanska fondacija „Srce“ saopštila je da studija sprovedena u Londonu, a objavljena u žurnalu „Mozak, ponašanje i imunitet“, ukazuje na potrebu rešavanja problema socijalne nejednakosti. Veza između zdravlja i socio-ekonomskog statusa je dobro poznata. Osobe iz siromašnijih slojeva društva u proseku više puše, manje se bave rekreacijom i imaju teži pristup kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti u poređenju sa bogatijim ljudima. Nova studija pokazuje da bi obrazovanje moglo da bude važniji faktor koji dugoročno utiče na zdravlje pojedinca od njegovih prihoda ili društvenog statusa. Istraživači smatraju da obrazovanje omogućava ljudima da donose bolje odluke koje dugoročno utiču na njihovo zdravlje. „Neprihvatljivo je da zbog mesta na kojem živite, visine plate ili nižeg akademskog dostignuća budete izloženi većem riziku po zdravlje“, izjavio je profesor Džeremi Pirson, medicinski direktor u fondaciji „Srce“. Istraživači su, takođe, zaključili da su ljudi sa višim kvalifikacijama dugoročno izloženi manjem stresu, ili ga bolje podnose.

DEČJE SVAĐE KORISNE ZA RAZVOJ

Mališani koji se često svađaju sa svojim bratom ili sestrom na taj način prolaze kroz odličan socijalni trening, tvrde britanski naučnici. Prema istraživanju koje je sprovedeno na Kembridžu, mališani koji se često svađaju sa bratom ili sestrom kasnije lakše izlaze iz konflikta, imaju bogatiji rečnik i lakše podnose kritiku. To se posebno odnosi na mlađu decu koja su jednostavno prinuđena da se sa starijima izbere za svoje mesto u kući. Osim toga, iz dečjih svađa bi i roditelji mogli da nauče kako da brzo zakopaju ratnu sekuru, jer dečje svađe brzo počinju i još se brže završavaju.

I POTPREDSEDNICA EP PREPISALA DOKTORAT?

Predstavnica nemačkih liberala i potpredsednik Evropskog parlamenta Silvana Koh-Merin (40) mudro čuti, dok se „duh“ bivšeg ministra odbrane i nekadašnje političke zvezde Karla-Theodora cu Gutenberga, optuženog za plagijat svog doktorata, izgleda, širi Nemačkom. Elokventna plavuša, atraktivnog izgleda, kojoj su mnogi prebacivali nekompetentnost, a ona dokazivala da zna znanje, našla se „na nišanu“ zbog svog doktorata, koji je odbranila na prestižnom nemačkom univerzitetu, na Hajdelbergu. Koh-Merin je pokušala da izbegne grešku već zaboravljenog barona Cu Gutenberga, koji je prvo tvrdio da su optužbe o plagijatu izmišljene, zatim odlučio da se privremeno odrekne prestižne doktorske titule, a onda, uz puno buke i bruke, morao i trajno. Posle toga je uspeo odlazak sa svih političkih funkcija.

DECI PRETI EPIDEMIJA GOJAZNOSTI

Obim struka kod mladih devojaka se povećao za čak osam centimetara u odnosu na poslednjih deset godina, poručuju britanski stručnjaci. Kod dečaka su promene manje izraženije, nego kod devojčica. Oni su tokom istraživanja utvrdili da obim struka kod 11-godišnjih devojčica iznosi u proseku oko 71 centimetar, u odnosu na 58,9 centimetara koliko je iznosio kasnih 70-ih godina. Tako se prema njihovim podacima obim struka povećao za oko deset centimetara u poslednjih 30 godina. Rast obima struka primećen je i kod dečaka, ali ne u tolikoj meri. Kod njih se obim struka povećao za oko osam centimetara, sa 62 na 70 centimetara. Ovo je zabrinjavajuće jer ukazuje na to da su žene sklonije gojaznosti od muškaraca. Stručnjaci misle da problemi počinju u školskom uzrastu i to zbog toga što devojčice uglavnom izbegavaju fizičke aktivnosti, u poređenju sa dečacima koji su više okrenuti sportu.

